

Julia Sowińska-Heim
Katedra Historii Sztuki
Uniwersytet Łódzki

**Współczesna architektura kontynentu
afrykańskiego w kontekście budowania
kulturowej tożsamości**

Na przełomie lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XX wieku, w początkowym okresie postkolonialnym, w czasie konstituowania się niezależności młodych wówczas krajów afrykańskich, nowoczesne projekty architektoniczne stały się ważnym aspektem w dążeniach do zbudowania własnej narodowej tożsamości i odrębności. Jednocześnie czas eksperymentów formalnych oraz konstrukcyjnych naznaczony został silnie wpływem europejskiego i amerykańskiego modernizmu. W ówczesnych projektach budynków użyteczności publicznej wyraźnie widoczne są importowane z zagranicy wzorce. Wielokrotnie również w tworzenie projektów zaangażowani byli twórcy pochodzący z krajów europejskich, nie wykluczając także potęg postkolonialnych. W Afryce działali w tym czasie także architekci z Polski. W latach sześćdziesiątych pracowali oni między innymi nad projektami należących do rządu budynków w Ghanie czy też muzeów w Nigerii¹. Architektura tego czasu odzwierciedlała dylematy i trudności, z jakimi borykały się wówczas kształtujące swą państwowość afrykańskie kraje². Powstające w tym okresie ciekawe projekty architektoniczne noszą piętno dualizmu będącego wynikiem konfrontacji – regionalnej tradycji i importowanego modernizmu. Przyniesiony przez zagranicznych projektantów „styl międzynarodowy” miał między innymi stać się wizualnym potwierdzeniem zachodzących na kontynencie nowoczesnych zmian³.

Od tamtego czasu minęło już pół wieku. Początek XXI stulecia przyniósł ponownie silne zainteresowanie architekturą kontynentu afrykańskiego. Dotyczy to zarówno rewizji i ponownego przemyślenia roli jaką odegrali architekci

¹ *Postmodernizm jest prawie w porządku. Polska architektura po socjalistycznej globalizacji*, Ł. Stanek (red.), Warszawa 2012, s. 7.

² Szerzej o problemie: B. Ciarkowski, *Siła budująca i niszcząca zarazem – nowoczesna architektura w postkolonialnej Afryce*, [w:] A. Pawłowska, J. Sowińska-Heim (red.), *Afryka i (post)kolonializm*, Łódź 2016, s. 175–189.

³ M. Koh Morollo, *The Rise of African Architecture. The continent's talents are speaking up*, „Selamta Magazine” 2013, No 9, s. 43–48.

oraz architektura modernizmu, jak i zwrócenia uwagi na współczesne projekty i ich twórców, zdobywających coraz większe zainteresowanie ogólnościowe⁴. W roku 2015 odbyły się ciekawe wystawy poświęcone kulturze Afryki XX i XXI w. Dwie ekspozycje dotyczące tej problematyki przygotowano w niemieckim Vitra Design Museum. Na początku roku zaprezentowano modernistyczną architekturę Ghany, Senegal, Kenii, Zambii oraz Wybrzeża Kości Słoniowej powstałą w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX wieku. Ekspozycję opatrzone znamienym tytułem *African Modernism – Architecture of Independence*. Za najważniejsze i warte przedyskutowania problemy uznano m.in. zagadnienie dotyczące możliwości kształtowania nowej narodowej tożsamości poprzez projekty architektoniczne pochodzące spoza kontynentu afrykańskiego. Myślą przewodnią było pytanie, czy korzystanie z wzorców, projektów i projektantów z areny międzynarodowej służyło realizacji marzeń o kosmopolitycznym charakterze kultury Afryki, czy też budowaniu własnej odrębności⁵.

Od połowy marca do września roku 2015 w Vitra Design Museum odbywała się ważna wystawa – *Making Africa. A continent of Contemporary Design*. Zaprezentowane zostały na niej wybrane projekty architektoniczne, m.in. twórców takich, jak David Adjaye, Kunlé Adeyemi czy Francis Kéré. Pokazano także modele fantastycznych miast, które Bodys Isek Kingelez, artysta pochodzący z Kongo, wykonuje z tektury tworząc formy niezwykle barwne i dekoracyjne⁶. Kolorowe makiety stanowią, często zaskakujące, połączenie inspiracji zaczerpniętych zarówno z europejskiej, jak i afrykańskiej architektury czy szerzej kultury, w połączeniu z futurystycznymi wyobrażeniami.

Architektoniczny krajobraz Afryki nadal podlega procesowi intensywnych poszukiwań i eksperymentów zarówno estetycznych, jak i konstrukcyjnych.

⁴ W samym 2015 r. odbyło się kilka interesujących wystaw poświęconych sztuce Afryki, m.in. *Africa Architecture, Culture and Identity* w Louisiana Museum of Modern Art.

⁵ *African Modernism. The Architecture of Independence*, M. Herz, I. Schroeder, H. Focketyn, J. Jamrozik (eds.), Zurich 2015.

⁶ Jego prace prezentowane były w takich muzeach, jak np. Pompidou Center w Paryżu czy Contemporary Arts Museum Houston, USA.

Do szerszej rzeszy odbiorców trafiają informacje dotyczące przede wszystkim spektakularnych realizacji architektów pochodzących spoza kontynentu afrykańskiego, takich jak np. Biblioteka Aleksandryjska w Egipcie zaprojektowana przez norweską pracownię Snøhetta. Zapowiedzi i przewidywania znacznych migracji ludności do miast prowokują kreowanie nowych spektakularnych rozwiązań urbanistycznych epatujących nowoczesnością i rozmachem. Do takich należy niewątpliwie projekt miasta Hope (Home Office People Environment) stworzony przez włoskiego architekta Paolo Brescia z Open Building Research. Zakłada on powstanie sześciu opływowych form połączonych ze sobą pomostami umożliwiającymi bezpośrednią komunikację pomiędzy nimi. Najwyższa z wież, o wysokości 270 m (75 pięter), miałaby stać się najwyższym budynkiem w Afryce⁷. Architekci opisują swój projekt nie tylko jako „new technological hub, but also a new worldwide technological anchor”⁸.

Kontynent afrykański stanowi kuszącą przestrzeń dla zagranicznych architektów, coraz więcej zainteresowania i uwagi zyskują jednak również projektanci pochodzący z regionu. Jak podkreśla prof. Iain Low „Africa is constantly looking to the North. It doesn't always look in its own backyard, but the truth is, there's a lot of very good indigenous knowledge on the continent”⁹. Interesujące nowoczesne realizacje tworzy m.in. pracownia architektoniczna Mashabane Rose Associates z Johannesburga. Ich projekty, takie jak Art Centre w Johannesburgu czy Apartheid Museum, przy pierwszym kontakcie sprawiają przede wszystkim wrażenie dobrze zaprojektowanych współczesnych realizacji, które powstać mogłyby w różnych miastach świata. Po uważniejszej jednak analizie zauważyć można elementy, które wiążą obiekt z zastanym kontekstem architektonicznym i kulturalnym, a także krajobrazem naturalnym. Jak podkreślają

⁷ Obecnie jest nim Carlton Centre w Johannesburgu.

⁸ N. Ocran, *Hope City aims to turn Ghana into the tech hub of west Africa*, „Design Indaba” 2015, <http://www.designindaba.com/articles/point-view/hope-city-aims-turn-ghana-tech-hub-west-africa> (dostęp: 04.01.2016).

⁹ D. Carrington, *Beautiful buildings, ingenious innovation: Africa's most exciting architects*, CNN, 2014, <http://edition.cnn.com/2014/05/27/world/africa/beautiful-buildings-africas-exciting-architects/> (dostęp: 10.12.2015).

sami architekci, starają się oni łączyć aspekty funkcjonalne, a także oczekiwania klientów z inspiracjami czerpanymi z miejscowego pejzażu¹⁰.

Jako ciekawa postać w świecie współczesnej architektury postrzegany jest wspomniany już wcześniej David Adjaye. Urodził się on w Tanzanii, zaznaczyć jednak należy, że już w dzieciństwie zamieszkał w Wielkiej Brytanii¹¹. Niektóre projekty Adjaye, takie jak Smithsonian National Museum of African American History and Culture w Waszyngtonie, stanowią interesujące przykłady połączenia nowoczesności z nawiązaniami do kultury i tradycji afrykańskiej¹². Jak podkreśla architekt, czerpie on inspirację ze źródeł pochodzących z różnych zakątków świata, ze szczególnym entuzjazmem odnosząc się do zagadnień tożsamości kulturowej i architektonicznej¹³.

Projekty Adjaye realizowane są na różnych kontynentach – zarówno w Europie, Stanach Zjednoczonych, Azji, jak i w Afryce. Podstawą działalności projektowej, jak deklaruje architekt, jest wiara w możliwość wzbogacenia i poprawy codziennego życia lokalnych społeczności. Nie należy on jednak do architektów szczególnie zaangażowanych w kwestie ubogiej części społeczeństwa afrykańskiego, a realizacje architektoniczne powstałe w Afryce, jak pięciogwiazdkowy Princes Town Resort, dedykowane są przede wszystkim zamożnym użytkownikom¹⁴. Obszar, w którym działa Adjaye, to głównie duże miasta, a wartość dodaną jego projektów stanowią nowe, ciekawe przestrze-

¹⁰ M. Moeller, *Contemporary Architectural Practice in Africa. Mashabane Rose Associates*, „Blueprints Fall” 2007, Vol. 25, No 4.

¹¹ D. Adjaye, *David Adjaye: A House for an art Collector*, Rizzoli 2011. Architekt uznany został przez „The Guardian” za „the most influential black people” w Wielkiej Brytanii. *David Adjaye tops PowerList 2013*, „The Guardian”, <http://www.theguardian.com/world/2012/oct/25/david-adjaye-tops-powerlist-2013> (dostęp: 14.11.2015).

¹² D. Carrington, *Beautiful buildings...*; D. Goodwin, *7 Architects Designing a Diverse Future in Africa*, „ArchDaily” 2015, <http://www.archdaily.com/603169/7-architects-designing-a-diverse-future-in-africa> (dostęp: 05.01.2016).

¹³ Adjaye Associates, *Architecture*, www.adjaye.com/about/approach (dostęp: 02.01.2016).

¹⁴ *Ibidem*.

II. 1. David Adjaye, The Smithsonian National Museum of African American History and Culture in Washington DC, USA, źródło: Tim Winstanley, Update: Smithsonian National Museum of African American History and Culture *ArchDaily*, 2012 http://www.archdaily.com/220462/update-smithsonian-national-museum-of-african-american-history-and-culture/nma_a100621_f © Adjaye Associates

nie publiczne¹⁵. Poprzez publikacje książkowe stara się on również przybliżyć architekturę Afryki międzynarodowemu odbiorcy¹⁶. W dobie zmian zachodzących w środowisku naturalnym, zdaniem Adjaye, można się wiele nauczyć z afrykańskich tradycyjnych praktyk budowlanych, przede wszystkim na temat problemów związanych z klimatem, topografią, ale również kwestią rozumienia i odczuwania miejsca¹⁷.

¹⁵ S. Sassen, *Built Complexity and Public Engagements*, [w:] *David Adjaye: Making public buildings*, P. Allison (ed.), London 2006, s. 13–16.

¹⁶ M.in. D. Adjaye, P. Allison, *Adjaye. Africa. Architecture*, Thames & Hudson, London 2011.

¹⁷ M. Koh Morollo, *The Rise of African Architecture...*, s. 46.

Obok ultranowoczesnych wizji projektantów istotne miejsce zajmują realizacje inspirowane budownictwem wernakularnym stanowiącym również ważny i ciekawy impuls oraz inspirację dla rozwoju współczesnej architektury na kontynencie afrykańskim. Utożsamiana jest ona ze sferą, która nie uległa międzynarodowym wpływom i pozostała ważnym źródłem miejscowych tradycji i zwyczajów. Problemy społeczne i ekonomiczne, a także próby ich przezwyciężenia poprzez nowoczesne możliwości projektowe stanowią jedno z ważniejszych miejsc w realizacjach architektonicznych powstających w Afryce. Do tego typu przedsięwzięć należy projekt Kunlé Adeyemi (wraz z zespołem) *Nlé architects*, w ramach którego w roku 2012 powstała dla dzielnicy slamsów w mieście Lagos w Nigerii¹⁸ prototyp pływającej szkoły.

Idea, nad którą pracowano w ramach projektu *African Water Cities*, stanowi próbę odpowiedzi nie tylko na problemy społeczne łączące się z szybko postępującym procesem urbanizacji, ale również na wyzwania związane z ekologią i dążenia do wdrożenia zasad zrównoważonego rozwoju. W realizacji zastosowano m.in. materiały pozyskane w wyniku recylingu, wykorzystano również energię słoneczną jako podstawowe źródło energii. W projekcie w sposób bardzo spójny wykorzystano zarówno lokalne materiały i techniki budowlane, jak i najnowsze osiągnięcia technologiczne¹⁹.

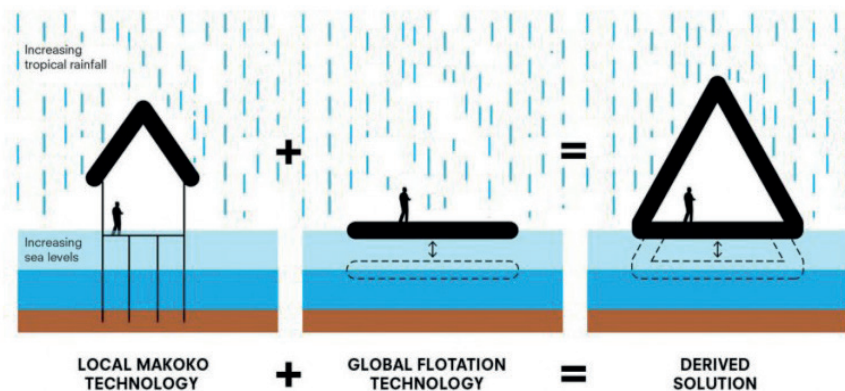
Sięgając po inspirację do lokalnej tradycji budowlanej i codziennych doświadczeń zapewniono znaczną poprawę warunków życia mieszkańców. Spełnieniem wizji architekta byłoby stworzenie większej liczby nawodnych budowli

¹⁸ Lagos jest miastem, w którym Adeyemi studiował. Następnie podjął studia w Nowym Jorku. Pracował również w pracowni architektonicznej Rema Koolhaasa.

¹⁹ Projekt uzyskał wsparcie United Nations Development Programme/Federal Ministry of Environment (AAP). Realizacja spotkała się z dużym zainteresowaniem światowej prasy – m.in.: M. Kimmelman, *School at Sea*, „New York Times Magazine” 2013, http://www.nytimes.com/interactive/2013/05/26/magazine/26look-lagos.html?nl=todaysheadlines&emc=edit_th_20130526&_r=3& (dostęp: 04.01.2016); M. Poli, M. Cassani, *Makoko, scuola sull'acqua*, „Abitare” 2013, No 532 (dostęp: 04.01.2016); Projekt nominowany został do nagrody przyznawanej przez Design Museum w Londynie dla *Designs of the year 2014*.

II. 2. NLÉ architects „Pływająca szkoła”, źródło: NLÉ architects, Makoko Floating School/ lagos, Nigeria/2012, <http://www.nleworks.com/case/makoko-floating-school/> © NLÉ architects

NLÉ

II. 3. NLÉ architects „Pływająca szkoła” – schemat, źródło: NLÉ architects, Makoko Floating School/ lagos, Nigeria/2012, <http://www.nleworks.com/case/makoko-floating-school/> © NLÉ architects

współtworzących pływające miasto aż dla 250 000 osób. Zaprojektowany budynek szkoły jest rodzajem prototypu, który może zostać przystosowany do innych funkcji – mieszkalnych, szpitalnych itd. Głównym celem Adeyemi było stworzenie koncepcji zrównoważonego rozwoju nadbrzeżnych społeczności w Afryce²⁰.

Jak przewiduje Kunlé Adeyemi na estetykę projektów realizowanych w Afryce coraz silniejszy wpływ wywierać będą różnorodne lokalne czynniki zarówno kulturowe, jak i historyczne²¹. „Pływająca szkoła” określana jest wręcz jako miejsce o symbolicznym znaczeniu dla miejscowej społeczności. Realizacja łącząca tradycję i nowoczesność stanowi ważne miejsce dla rodzin rybaków mieszkających na wodzie w ubogich, niezwykle prostych domach – namiotach, podczas gdy na lądzie trwa rozwój i ekspansja silnie zurbanizowanej metropolii.

Istotnym aspektem, obok wykorzystania przy realizacji projektu miejscowych materiałów, jest również aktywizacja lokalnej społeczności. Założenie to udało się wprowadzić zarówno w Lagos, jak i w trakcie realizacji The African Opera Village autorstwa Diébédo Francis Kéré²². Projekt ten zrealizowany został w Burkina Faso, skąd pochodzi architekt. Do budowy zastosowano materiały dostępne w okolicy, a także posłużono się jedynie takimi urządzeniami i narzędziami, które mogły być wytworzone i obsłużone przez miejscowych pracowników. Niekiedy, co może dziwić, decyzja architekta o wykorzystaniu do budowy lokalnego budulca i jego faktyczna użyteczność oraz funkcjonalność zastosowania stanowią zaskoczenie nawet dla miejscowej społeczności. Stało się tak w przypadku realizacji budynku szkoły w Gando, również w Burkina Faso, jednym z najbiedniejszych krajów na świecie. Kéré, choć jako budulec zastosował tradycyjną glinę, dzięki odmiennej metodzie konstrukcyjnej wykorzystał ją jednak w innowacyjny sposób. Gлина nie została uformowana

²⁰ M. Matus, *Kunle Adeyemi Designs a Solar-Powered Floating School for the Flood-Prone Coastline of Nigeria*, „Inhabitat” 2013, <http://inhabitat.com/kunle-adeyemi-designs-a-solar-powered-floating-school-for-the-flood-prone-coastline-of-nigeria/> (dostęp: 14.10.2015).

²¹ N. Ocran, *Future Foundations*, „Wings” 2013, s. 65.

²² *Ibidem*, s. 62–66.

w typowe pojedyncze cegły, lecz po zmieszaniu z kruszywem i cementem wylana do specjalnych, większych form. W pewnym sensie z dostępnych materiałów powstał budulec zastępujący beton. Zastosowana metoda ułatwiła i przyspieszyła prace budowlane²³. Projekt zawierał więc również aspekt edukacyjny, uczący lokalną społeczność lepszego i bardziej efektywnego wykorzystania dostępnych materiałów. Posługiwanie się nowatorską wiedzą dotyczącą budownictwa zrównoważonego pozwoliło na wprowadzenie takich rozwiązań, jak dwuwarstwowy dach i elewacje, a także m.in. podziemny system chłodzenia i nawadniania.

Il. 4. Francis Kéré, Szkoła średnia w Gando, Burkina Faso, źródło: KereArchitecture, *Primary School / Gando / Burkina Faso*, <http://www.kere-architecture.com/projects/secondary-school-gando/>

²³ *Innovation and abundant local materials bring life-changing progress*, 2014, <https://www.lafargeholcim-foundation.org/Projects/secondary-school-with-passive-ventilation-system-gando-burkina#> (dostęp: 15.11.2015).

Opisywana realizacja otrzymała w roku 2012 prestiżową nagrodę Global Holcim Awards za zastosowanie tradycyjnego budulca oraz technologii, a także zaangażowanie w aktywizację lokalnej społeczności. Z uznaniem jury spotkał się sposób implementacji w budynku systemu pasywnej wentylacji²⁴. Odbierając nagrodę architekt podkreślił, że znaczenie projektu związane jest równorzędnie z konstrukcyjnymi, jak i społecznymi wartościami²⁵.

Projekt szkoły średniej jest częścią projektu większego założenia obejmującego również budynek przeznaczony dla nauczycieli, biblioteki, centrum stowarzyszenia kobiet oraz szkoły podstawowej (wybudowanej jako pierwsza w roku 2001). Wszystkie one łączą idee zrównoważonego rozwoju, nowoczesnych rozwiązań i lokalnej tradycji.

W innych projektach, takich jak Centre de l'Architecture en Terre w Mopti (Mali) czy National Park of Mali Kéré również zwracał szczególną uwagę na sięganie do miejscowych tradycji budowlanych, materiałów, a także okazywał szacunek wobec otoczenia. W ten sposób włącza się on w proces wzmacniania lokalnego dziedzictwa kulturalnego, a zarazem zmniejsza koszty budowy i eksploatacji, przy jednoczesnym zachowaniu wysokich standardów²⁶.

Diébédó Francis Kéré, podobnie jak Kunlé Adeyemi czy David Adjaye, należy do pochodzących z Afryki architektów, którzy zyskali międzynarodową renomę, co charakterystyczne jednak wszyscy oni mieszkają na stałe w Europie. Do Afryki powracają natomiast w ramach prowadzonych różnorodnych prac projektowych i podejmowanych przedsięwzięć architektonicznych.

²⁴ Global Holcim Awards Jury, *An outstanding environment from a social perspective and also in constructive terms*, 2012, <https://www.lafargeholcim-foundation.org/Projects/secondary-school-with-passive-ventilation-system-gando-burkina#> (dostęp: 15.11.2015).

²⁵ *Global Gold prize winner Diébédó Francis Kéré celebrated in his home village*, 2012, <https://www.lafargeholcim-foundation.org/Projects/secondary-school-with-passive-ventilation-system-gando-burkina#> (dostęp: 15.11.2015).

²⁶ KereArchitecture, *National Park of Mali / Bamako / Mali*, <http://kerearchitecture.com/projects/national-park-bamako/> (dostęp: 15.11.2015).

Il. 5. Francis Kéré, Szkoła podstawowa w Gando, Burkina Faso, źródło: KereArchitecture, *Primary School / Gando / Burkina Faso*, <http://www.kere-architecture.com/projects/primary-school-gando/>

W poszukiwanie możliwości wykorzystania tradycyjnych materiałów i metod budowania w nowoczesnych realizacjach architektonicznych na terenie Afryki zaangażowane są również uczelnie i instytucje europejskie. Ciekawą propozycją były m.in. działania podjęte w ramach projektu *Ghanascapes*, w którym udział brali studenci z Amsterdam Academy of Architecture. Chodziło tu o stworzenie nowoczesnych projektów wykorzystujących miejscowe materiały i techniki budowlane, uwzględniających przy tym historyczny kontekst urbanistyczny Ghany²⁷. Royal Danish Academy of Fine Arts School of Architecture, Design, and Conservation podjęło natomiast wyzwanie zaprojektowania

²⁷ *Ghana; an organic experience* – Joe Osae-Addo, an ‘inno-native’ architect, http://www.culturalheritageconnections.org/wiki/Ghana;_an_organic_experience_-_Joe_Osae-Addo,_an_‘inno-native’_architect (dostęp: 10.10.2015).

prototypu taniego domu mieszkalnego dla Maputo w Mozambiku. W ramach projektu badawczego dokonano reinterpretacji typowego domu wznoszonego w okolicy z drewna i blachy falistej, tak by – zachowując jego pewne cechy charakterystyczne – znacznie podnieść warunki życia. Natomiast Karolina i Wayne Switzer podjęli próbę stworzenia prototypu niewielkiego domu mieszkalnego z gliny dla rejonu Ghany.

W roku 2008 UNCEF rozpoczął zakrojony na dużą skalę projekt Learning Along Borders for Living Across Boundaries zakładający budowę osiemdziesięciu szkół na zagrożonych wojną obszarach Afryki. Celem było nie tylko zwiększenie dostępu do edukacji i stworzenie przestrzeni bezpiecznych, lecz również pobudzenie aktywności lokalnej społeczności. Jak konstatują architekci biorący udział w projekcie Partners for Architecture, w pierwszej fazie musieli się oni nauczyć pracy bez zaawansowanych metod konstrukcyjnych, wymagających bardziej skomplikowanych narzędzi oraz materiałów i powrócić do najprostszych, podstawowych metod pracy²⁸.

Poszukiwanie rozwiązań i prototypów stosunkowo prostych w realizacji, mających na celu polepszenie warunków życia ubogich mieszkańców Afryki, podejmowane jest w wielu projektach i programach badawczych. Problem ten dotyczy nie tylko ludności zamieszkującej peryferia, ale również mieszkańców miast, trzeba bowiem pamiętać, że aż siedemdziesiąt pięć procent z nich żyje w slumsach²⁹.

Inspirująca dla nowoczesnych realizacji kultura, tradycja i dziedzictwo architektoniczne Afryki nie tworzą obrazu homogenicznego, wykazują regionalne specyfiki i zróżnicowane oblicza. Jednak od początku lat osiemdziesiątych wieku XX zaobserwować można dążenia do nawiązania dialogu i współdziałania pomiędzy architektami pochodzącymi z różnych krajów i regionów kontynentu. Takie cele stawia sobie między innymi Africa Union of Archi-

²⁸ M. Docimo, *Green Architecture Company Works with UNICEF to Build African Schools*, 2010, <http://www.artesmagazine.com/2010/02/green-architecture-company-works-with-unicef-to-build-african-schools/> (dostęp: 15.09.2015).

²⁹ BOZAR. *Visionary Urban Africa. Report to the European Commission DG European Aid*, Kathleen Louw (ed.), Brussels 2014, s. 15.

tects³⁰. Powstają również międzynarodowe organizacje, jak ArchiAfrika³¹, podejmujące i stymulujące dyskusję na temat jakości współczesnej architektury afrykańskiej czy architektonicznego dziedzictwa Afryki. Główny nacisk kładziony jest przy tym przede wszystkim na rolę projektowania w kontekście społecznego i kulturalnego rozwoju środowiska³². Aktualny przewodniczący ArchiAfrika, pochodzący z Ghany architekt Joe Osae-Addo, zarządza również Construction LLC. Głównym celem firmy, z siedzibą zarówno w Ghanie, jak i w Stanach Zjednoczonych, jest synergia nowych technologii, projektowania architektonicznego i urbanistycznego z *genius loci*, tak by powstała nowoczesna architektura w sposób znaczący określana jako *inno-native*.

Nat Amarteifio, pochodzący z Ghany historyk architektury i architekt starszego pokolenia, zauważa, że do niedawna jeszcze głęboko zakorzenione było przekonanie, że materiały charakterystyczne dla budownictwa afrykańskiego, jak bambus czy glina, mają znacznie mniejszą wartość. Według projektanta nawet współcześnie wielu twórcom brakuje wyobraźni i korzystają z elementów importowanych spoza kontynentu³³. Natomiast architekci młodego pokolenia, tacy jak Diébédo Francis Kéré i Kunlé Adeyemi, chętnie sięgają po lokalne materiały, które potrafią wykorzystać w sposób twórczy, tak by poszanowanie miejscowej tradycji tworzyło spójną całość w połączeniu z nowoczesnością koncepcji. Według Kéré jedynie dzięki dodawaniu nowych wartości do tradycyjnych technik budowlanych możliwe jest osiągnięcie spójności pomiędzy tradycją i nowoczesnością³⁴. W ostatnich latach obserwując ciekawe projekty powstające na kontynencie afrykańskim dostrzec można wzrost zainteresowania zastosowaniem innowacyjnych rozwiązań mających pomóc lokalnej ludności

³⁰ Africa Union of Architects powołana została w roku 1981 w Nigerii. Aktualnie organizacja zrzesza architektów z 27 państw z kontynentu afrykańskiego.

³¹ Powołana w roku 2001.

³² The Berlage Center for Advanced Studies in Architecture and Urban Design, Jose Osae-Addo, http://www.theberlage.nl/persons/joe_osae_addo (dostęp: 10.09.2015).

³³ N. Ocran, *Future Foundations...*, s. 66.

³⁴ M. Koh Morollo, *The Rise of African Architecture...*, s. 48.

w poprawie warunków socjalnych i bytowych w połączeniu z uwzględnieniem zmian klimatycznych oraz gwałtownym procesem urbanizacji miast. Jednocześnie powraca postulat konieczności wykształcenia nowej narracji dla afrykańskiej kultury, w tym tożsamości miejskiej. Powstała nawet idea stworzenia programu wspierającego ów proces. Dyskusje te prowadzone są zarówno w ramach organizacji działających na kontynencie afrykańskim, jak i w instytucjach europejskich³⁵. Nowy język wizualny tworzony przez utalentowanych architektów projektujących w krajach afrykańskich niesie ze sobą duży potencjał, a łączenie lokalnych wartości z ideami i osiągnięciami technologicznymi spoza kontynentu przynosi ciekawe efekty. Ciągłe istnieje jednak obawa, aby dyskurs o nowym obliczu architektonicznym i tożsamości urbanistycznej nie został całkowicie przeniesiony poza kontynent³⁶ i prowadzony w oderwaniu od wartości lokalnego dziedzictwa kulturowego i naturalnego.

Bibliografia

Adjaye Associates, *Architecture*, www.adjaye.com/about/approach.

Adjaye David, *David Adjaye: A House for an art Collector*, Rizzoli, New York 2011.

Adjaye David, Allison Peter, *Adjaye. Africa. Architecture*, Thames & Hudson, London 2011.

African Modernism. The Architecture of Independence, M. Herz, I. Schroeder, H. Focketyn, J. Jamrozik (eds.), Prak Books, Zurich 2015.

The Berlage Center for Advanced Studies in Architecture and Urban Design, Jose Osae-Addo, 2015, http://www.theberlage.nl/persons/joe_osae_addo.

BOZAR. Visionary Urban Africa. Report to the European Commission DG EuropeAid, Kathleen Louw (ed.), Brussels 2014.

³⁵ M.in. ArchiAfrika, Casamemoire czy Adventures in Diaspora. Działania takie podejmowane są również w ramach projektów Unii Europejskiej. *BOZAR. Visionary Urban Africa. Report...*, s. 7, 9.

³⁶ N. Ocran, *Future Foundations...*, s. 66

- Carrington Daisy, *Beautiful buildings, ingenious innovation: Africa's most exciting architects*, CNN, 2014, <http://edition.cnn.com/2014/05/27/world/africa/beautiful-buildings-africas-exciting-architects/>.
- Ciarkowski B., *Sila budująca i niszcząca zarazem – nowoczesna architektura w postkolonialnej Afryce*, [w:] A. Pawłowska, J. Sowińska-Heim (red.), *Afryka i (post)kolonializm*, Łódź 2016, s. 175–189.
- David Adjaye tops *PowerList 2013*, „The Guardian”, <http://www.theguardian.com/world/2012/oct/25/david-adjaye-tops-powerlist-2013>.
- Docimo Michelle, *Green Architecture Company Works with UNICEF to Build African Schools*, 2010, <http://www.artesmagazine.com/2010/02/green-architecture-company-works-with-unicef-to-build-african-schools/>.
- Ghana; *an organic experience* – Joe Osae-Addo, an ‘inno-native’ architect, http://www.culturalheritageconnections.org/wiki/Ghana:_an_organic_experience_-_Joe_Osae-Addo,_an_'inno-native'_architect.
- Global Gold prize winner Diébédo Francis Kéré celebrated in his home village, 2012, <https://www.lafargeholcim-foundation.org/Projects/secondary-school-with-passive-ventilation-system-gando-burkina#>
- Global Holcim Awards Jury, *An outstanding environment from a social perspective and also in constructive terms*, 2012, <https://www.lafargeholcim-foundation.org/Projects/secondary-school-with-passive-ventilation-system-gando-burkina#>.
- Goodwin Dario, *7 Architects Designing a Diverse Future in Africa*, „ArchDaily” 2015, <http://www.archdaily.com/603169/7-architects-designing-a-diverse-future-in-africa>.
- Innovation and abundant local materials bring life-changing progress*, 2014, <https://www.lafargeholcim-foundation.org/Projects/secondary-school-with-passive-ventilation-system-gando-burkina#>.
- KereArchitecture, *National Park of Mali / Bamako / Mali*, <http://kerearchitecture.com/projects/national-park-bamako/>.
- Kimmelman Michael, *School at Sea*, „New York Times Magazine” 2013, http://www.nytimes.com/interactive/2013/05/26/magazine/26look-lagos.html?nl=todaysheadlines&emc=edit_th_20130526&r=3&.

Koh Morollo Michele, *The Rise of African Architecture. The continent's talents are speaking up*, „Selamta Magazine” 2013, No 9, s. 43–48.

Matus Morgana, *Kunle Adeyemi Designs a Solar-Powered Floating School for the Flood-Prone Coastline of Nigeria*, „Inhabitat” 2013, <http://inhabitat.com/kunle-adeyemi-designs-a-solar-powered-floating-school-for-the-flood-prone-coastline-of-nigeria/>.

Moeller Martin, *Contemporary Architectural Practice in Africa. Mashabane Rose Associates*, „Blueprints Fall” 2007, Vol. 25, No 4.

Ocran Nana, *Future Foundations*, „Wings” 2013, s. 62–66.

Ocran Nana, *Hope City aims to turn Ghana into the tech hub of west Africa*, „Design Indaba” 2015, <http://www.designindaba.com/articles/point-view/hope-city-aims-turn-ghana-tech-hub-west-africa>.

Poli Matteo, Cassani Matilde, *Makoko, scuola sull'acqua*, „Abitare” 2013, No 532.

Postmodernizm jest prawie w porządku. Polska architektura po socjalistycznej globalizacji, Łukasz Stanek (red.), Warszawa 2012.

Sassen Saskia, *Built Complexity and Public Engagements*, [w:] *David Adjaye: Making public buildings*, P. Allison (ed.), Thames & Hudson, London 2006, s. 13–16.

Summary

Modern architecture of the African continent in context of cultural identity creation

The beginning of the 21st century brought another wave of great interest in architecture of the African continent. Contemporary designs and their creators attract more and more intense attention at the international arena. African architectural landscape have been still going through a process of extensive search and experiments, both aesthetic and constructive ones. Contemporary architectural structures in Africa clearly reveal an issue

of creating and searching its own identity and cultural distinctness. Projects, mostly those by architects of the young generation, such as Diébédo Francis Kéré or Kunlé Adeyemi, create an interesting new visual language, constructed on a creative dialog between tradition and modernity. An important aspect of undertaken activities is activation and education of the local community. A new visual language created by gifted architects designing in African countries shows great potential, while combination of local values with ideas and technological achievements from outside of the continent brings interesting effects.